VI. Évfolyam. **7. szám.** *1893. február hó*

KALAUZ

A SIKETNÉMÁK OKTATÁSA ÉS NEVELÉSE TERÉN.

HAVI FOLYÓIRAT.

A nagyméltóságu vallás és közoktatásügyi m. kir. Miniszterium 43078/1890. számu magas rendelete értelmében e lapot a hazai összes tanitó és tanitónóképző intézetek ingyen kapják.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:	Felelős szerkesztő és kiadó:	HIRDETÉSEK ÁRA
Egész évre ... ... 2 frt 50 kr.	Scherer István	Soronkint ... ... 15 kr.
Egyes szám ára: 25 kr.	Budapest, I. Mozdony-u. 24.	Bélyegilleték 30 kr.

TARTALOM: A jelszavak. X. Y. Z. — Hallócső használata a siketnémák oktatásánál. Roboz J. — Külföldi szemle. — Vegyesek.

A jelszavak.

A tankönyvek használatát illetőleg elmondva véleményemet, a szerkesztőség engedelmével visszatérek a többi jelszavakra s kimutatni törekszem, hogy mennyiben van meg azoknak is a jogosultsága?

Nézzük mindjárt a legelsőt: »A gyengébb tehetségüeket külön kell választani a jobb tehetségüektől és ezt a csoportot a beszédre, a másikat jelelve kell megtanitani az ismeretekre.«

A történelmi hűség kedvéért meg kell emlitenem, hogy e jelszó legelső hangoztatója nem hazánkban született. Németországban s általában a külföldön hangoztatják azok, a kik a jelelés barátaiként ismeretesek s a kik a siketnémák tanitását nem a lélektan, hanem a saját maguk által alkotott törvények alapján gondolják keresztül viendőnek.

Attól függ-e valjon az ismeretszerzés, hogy egyik, vagy a másik tantárgyat magyarul, vagy németül tanuljuk-e, vagy

attól, hogy ismerő és emlékező tehetségünkre támaszkodunk? A közlés eszközeitől, vagy a közlés módjától?

Részemről a jelelést olyannak tekintem a beszéddel szemben, mint egyik nyelvet a másikkal viszonyitva. Mindkét nyelven más szavakkal, más szórendben közölhetem én egy és ugyanazt az ismeretet, csak attól függ, hogy az egyén, a kivel közölni akarom, megérti-e? A magyarul beszélő fiú összes ismereteit németül tanulhatja meg, ha e nyelvet érti s az ismeretek lelkében épp ugy megmaradnak, mintha magyarul tanulta volna; csak azoknak másokkal német nyelven való közlése okozhat neki kezdetben nehézséget. De nem legyőzhetlen nehézséget!

A fogalom szerzésnél nincs a szónak, mint ilyennek különös fontossága, valamint nem okoz az sem nehézséget, hogy az új fogalmat s annak kifejezőjét egyszerre tanuljuk-e, vagy sem. Példával világitom meg ezen állitásomat.

A magyar fiút, a ki 8 éves még csak, német községbe veti a sors. Németül egy hangot sem tud kiejteni s a tárgyakat magyar néven nevezi. Új lakóhelyén senki sem tud vele beszélni s szegény fiúnak keserves a helyzete az első napokban. Néhány nap mulva már néhány előzőleg ismert fogalomnak megtanulja német kifejezőjét is. Persze néhányszor elfelejti, akár mert gyengébb az emlékező tehetsége, akár mert reá az új szó nem tett különösen élénk benyomást. Közremüködik még az is, hogy a fogalomnak egy módon már tudva kifejezést adni, nem érzi azt az erős ösztönt, a mely az embert valamely új fogalomnak nyerése alkalmával el fogja s mely abban nyilvánul, hogy a fogalom nevét is okvetlen tudni akarja. Az emberi lélek olyan, hogy holt tőkét nem szeret szerezni, már pedig a név nélküli fogalom, holt tőke; viszont ismert fogalmak iránt kevés érdeklődést mutat.

De akár gyengébb tehetség, akár a benyomások ke-

vésbé élénk természete legyen is meg a gyermeknél, az ismert fogalmakat aránylag rövid időn még is megtanulja a német néven is.

Tehát a lélek keveset törődik azzal, valjon egy és ugyanazon fogalmat magyarul vagy németül fejezi-e ki, reá nézve az bir kiváló fontossággal, hogy a fogalmat tényleg kifejezze. A magyar fiú a fogalmakat már előzőleg tudta kifejezni, tehát ismert fogalmaknak tanulta meg más nyelven is a kifejezőjét. Hogy ez nem ütközött valami nagy nehézségbe, azt talán mindnyájunk tapasztalata eléggé igazolja.

Az új fogalmakat — mondjuk: a még életében nem látott tárgyak s nem szemlélt helyzetek neveit — még gyorsabban jegyzi meg. Mondjuk p. o. hogy nyáron uszni lát valakit. Uszást még nem látott s ha e szót hallotta is, — az holt tőke lévén reá nézve — magának meg nem jegyezte. Kíváncsian kérdezi kisérőjétől, hogy a kéz és láb mozgása mit jelent? s a felizgatott lelki állapotban hallott szó oly élénken vésődik emlékezetébe — bár németül van mondva, — hogy többé el nem mosódhat az uszást látva — az emlékezet táblájáu azonnal megjelenik a schwimmen szó még akkor is, ha más nyelven is tudna e cselekvésnek nevet adni.

Most még csak azon egy megjegyzést kell tennem, hogy a tehetségek bármily kis mértékben legyenek is meg valamely gyermekben, ez természetesen vagy mesterségesen felizgatott lelki állapotában az új fogalmat és ismeretet egyenlő mértékben sajátitja el, ha annak neve magyarul, vagy németül mondatott is ki.

Tehát az ismeretek szerzésénél nem a közlés eszköze — a szó — a fő, hanem a mód, melylyel a fogalmak s azok nevei a gyermekek emlékező tehetségébe bevésetnek.

Miképen van most már a helyzet az előbb ismert

*

és használt nyelvvel? Igaz-e, hogy a megszokott nyelven könnyebben tanulja meg az ember az ismereteket?

A lélektan erre is kielégitő választ ad. Azt mondja ugyanis, hogy a lélek működése az ismeretlennek feltalálásában intensivebb, mig az ismertnek bonczolgatásában s alkatrészekre szedésében lanyhább. Továbbá nem az előtte az irányadó, hogy az új fogalmat melyik nyelven tanulja meg, hanem az, hogy azt környezetével is közölni tudja. Tehát a lélek elfogad bármely nyelvet a gondolat közlőjéül, de azt kiköti magának, hogy e nyelv környezetének nyelve legyen. Olyan nyelven lehet tehát az ismereteket közölni legbiztosabban, a melyet a környezet használ, legyen ez bár egy előbb ismert, vagy csak most tanult nyelv.

Érdekes erre vonatkozólag egy tapasztalatom, melyet tót nyelvű községben szereztem. A község tanitója egyes tantárgyakat kizárólag magyar nyelven tanitott s különösen a szemléltető oktatást űzte e nyelven. A 7—8 éves gyermekek az ismeretlen fogalmakat mindig csak magyar nyelven tanulták meg. Szépen előszámlálták az asztal alkatrészeit, lapját stb. Megmutogatták ezeket a részeket s kérdezősködésimre kitünt, hogy a lap, oldal stb fogalmával is tisztában vannak. Tótul is tudják a gyermekek ezt elmondani? kérdém odavetőleg. Megkisérlem, volt a válasz és a tanitó feltette a gyermekeknek a kérdést. Általános megütközés látszott az arczokon. Végre egyik gyermek felel s tótul mondja mindazt, amit képes volt, de a lap és oldal szót magyar nyelven mondta.

Én ezt nem próbáltam még, mondá a tanitó, de félek is követni, mert akkor nem tudnám az egész órát magyarul tanitani.

Valjon ha a tót fiú magyar községben lakik, nem könnyebben szerzi-e meg e reá nézve még idegen nyelven az ismereteket, holott még akkor is, midőn szűkebb kör-

nyezetében van csak alkalma az új nyelvet használni — a tanitó szavai szerint is — nincs nagy nehézség?

Vonatkoztassuk az elmondottakat a siketnémák tanitására is.

Annak a felosztásnak, hogy a jobb tehetségüek külön választva tanittassanak — a szebb eredmény kedvéért, de csak is ezért — elismerem a jogosultságát. Kétséges ugyan az, valjon ez a jobb tehetségü gyermek olyan nagy hasznát veszi-e annak a több ismeretnek, melynek birtokába jut, — különösen akkor, ha jobb előmenetele csak emlékező tehetségének s nem egyúttal gyakorlatias érzékének a kifolyása — hogy érte már előzetesen kivételt tegyünk s őt társa fölé helyezzük, de a képzés legnagyobb fokának meghatározhatása szempontjából nem ellenezném.

Annak azonban nem ismerhetem el sem észszerüségét, sem jogosultságát, hogy a gyengébb tehetségüek a jelek segitségével tanittassanak.

A jelszó készitő urak aligha bocsátkoztak ennek a kijelentésnek taglalásába, még kevésbé hihető, hogy akár a lélektan, akár a saját tapasztalataik adnák meg jelszavukra a szentesitést.

Szerintük a jel a siketnéma részére természetesebb közlési módja a gondolatnak. Azt nem veszik figyelembe, hogy a siketnéma jele mikor az intézetbe lép, alig ér fel annyival s alig fejez ki annyit, amennyivel a 2—3 éves halló gyermek renndelkezik, hogy tehát az új fogalomnak új jelét is kell tanulnia, tehát tanulniok kell a jelelést is, mint új közlési módot. Még kevésbé godolnak arra, hogy

1. a betü, a szó jelét is meg kell tanulnia a siketnémának; (Elismerem, hogy könnyebben tanulja, mint a szót kimondani.)

2. az irott nevét az új fogalomnak;

3. a szórendet, a melyet a jelelésnél használunk;

4. a szórendet, melyet az irásnál használunk.

Azt, azt hiszem, csak tudják, hogy a jelelésnél nem az a szórend, mint az irásnál. Ezzel szemben a jobb tehetségü gyermek tanulja

1. a betüt és szavat kimondani; (A tapasztalat bizonyitja, hogy egyik sem boszorkányság, bár nehezebb a jelnél,) továbbá ezeket mások ajkáról megérteni,

2. a betüt és szót leirni és

3. az irott szórendet megtanulni, mely azonos a beszélés szórendjével.

Csak azt a kérdést állitom oda a jelszó készitők elé: Mit tanitanak meg könnyebben: a betüket és szavakat kimondani-e, vagy kétféle szórendet vésni az emlékezetbe? Mert azt, hogy a hangolvasás nehézségeivel nem fog kelleni a siketnémának küzdeni, nem tartom olyan nagy előnynek, tudva, hogy ezek a nehézségek nem nagyon nagyok.

Hogyan állunk tehát az ő jelszavukkal?

Ugy, hogy ők a jobb tehetségü gyermektől kisebb megerőltetést kivánnak, mint a roszabbtól.

Vagy megtudják czáfolni azt az állitásomat, hogy a franczia, illetőleg a bécsi módszer szerint tanitott siketnémák nem tudták gondolataikat másokkal, csak a siketnémákkal közölni, mert az irott beszédet s különösen a szavak viszonyitását nem értették? Hogy a váczi intézet volt növendékei Schwartzer Antal idejében nem tudtak helyesen irni, pedig a dédelgetett jelelés ekkor érte el tetőpontját? Hogy azok a növendékek, akik természettől jobb tehetséggel voltak megáldva, valóságos csodakép bámultattak meg, ha fogalmazványaikban 10 mondat közül egyet irtak le helyesen, mig most a növendékek fele része tűrhetően fogalmaz?

Elismerem, hogy a módszer javulásának is van ebben

része, mert még a jelelve tanitók is haladtak ez irányban; de az oroszlánrészt ebben az eredményben a beszélés tanitásának irom fel érdemül.

Hogy tehát a jel a siketnémák számára alkalmasabb volna az ismeretközlés eszközéül, mint a beszéd, azt nem csak a lélektan törvényei, hanem a tapasztalat is megczáfolják.

Jelen tapasztalatokra is hivatkozhatom, mert hiszen Amerika és Francziaország néhány intézete még használja e módszert, de hogy kiváló eredményeket érne el általa, azt még senkitől sem hallottam s arról még egy sor dicsérőt sem olvastam sehol.

Nem akarom tovább igénybe venni a szerkesztőség és az olvasók türelmét, csak még egy tanácsot kivánok adni azoknak, akik az értekezésemben taglalt jelszónak barátai*): foglalkozzanak egy kicsit a lélektannal is s akkor hiszem, hogy a második tanácsomra, hogy t. i. idejüket és tehetségüket inkább a mai módszer tökéletesbitésére forditsák, szükségük nem lesz.

X. Y. Z.

Hallócső használata a siketnémák oktatásánál.

A siketnéma-oktatás azon módszere, melynek alapját a jelnyelv, a mesterséges jelbeszéd kultiválása képezte, ma már csak történeti szempontból érdekelheti a korral haladni óhajtó s a siketnémák boldogulását szivén hordozó tanitót.

Ha a siketnéma-iskola nem akarja magát kirívó ellentétbe helyezni az elemi-oktatás legfőbb princzipiumával, (mert hiszen mi még csak a siketnémáknak elemi ismeretekre való oktatására törekedhetünk) „az életre, az életnek nevelés“ elvével, ha nem akarja elveszteni növendékeit az élet tengerén: úgy kiméletlenül ki kell dobnia az oktatás hajójából azt az értéktelen s az előrehaladást lehetetlenné tevő terhet: a jelbeszédet, mely alatt Pedro de Ponce-tól kezdve de l'Épée abbéig s de l'Épée-től a

---

*) Tudtommal nagyon kevesen vannak. *Szerk.*

milanói kongressusig nyögnie kellett s melynek nyomása alól még manapság sem tud sok intézet felszabadulni.

A siketnéma-oktatás módszerét illetőleg tehát minden oly lépés előremenelt jelez, mely a beszédre oktatás módszerének új perspectivákat nyújt, mig ellenben minden oly törekvés visszaesés volna, mely akármilyen concessiókat csinálna a jelnyelvnek.

Mert az életben való boldogulhatásra oly mértékben képesitjük a siketnémát, a mily mértékben megtanitjuk (tehát nem csupán tanitjuk) őt 1. tiszta kiejtésre, 2. a mindennapi életben föképen szükséges és használatos kifejezés módokra és 3. a beszéd gyors és biztos megértésére.

Hogy milyen általános, milyen közönségesen ismert dolgok ezek, azt bizonyára nem csak minden siketnéma-tanitó, de még a laikus is tudja. Még de l'Épée a jelbeszéd atyja is érezte, sejtette, de sőt tudta ezt, mert „Institution des sourds-muets" czimű munkájában ezt e tőle elég sajátságosan hangzó nyilatkozatot lehet olvasni: „Az emberek sohasem fognak tudni újjaikkal és szemeikkel beszélni, hogy a siketnémákkal érintkezhessenek. Arra hogy őket a társadalomnak egészen visszaadhassák, az egyetlen mód az volna, ha megtanitnák őket a szemükkel hallani és magukat (élőszóval) kifejezni. (L. „Organ" 1889. 1. sz.).

És mégis, daczára annak hogy a siketnémák beszédre való oktatásának szükségessége olyan általánosan, olyan közönségesen el van ismerve, daczára annak, hogy kivált a milanói congressus óta mindenki a jelnyelv háttérbe szoritásáról ir, beszél és vitatkozik, hogy minden valamire való névvel biró siketnéma-tanitó törekvése oda irányul, hogy a siketnémák minél szélesebb, minél biztosabb alapon nyugvó nyelvképességgel bocsáttassanak ki az életbe: a siketnémák az intézet falai közül kikerülve ugyancsak keveset beszélnek, mig ellenben ugyancsak sokat jelelnek.[1])

Mi ennek az oka?

A mi engem illet, ezen igen szomoru jelenség egyik főokát a beszélni megtanult siketnémák általában hiányos, rossz kiejtésében keresem s azt hiszem, hogy ezen feltevésemben nem is csalatkozom.

---

[1]) Egymás közt. Részünkről ebben nem találunk semmi bajt, csak a hallóval is tudjanak beszélni. *Szerk.*

Mi egyre a siketnémák beszédre oktatásáról irunk, folytonosan hangsúlyozzuk ezt és mégis a gyakorlatban másod, harmadrangú dolognak tekintjük a kiejtésre, az articulatióra való oktatást.

Egyik dolgozatában Scherer István is azt találja, hogy az articulatióra való oktatás inkább mesterségszerü: a művészet, a tanitó művészete, a nyelv szellemébe való bevezetésnél kezdődik csak igazán.[1])

Én éppen ellenkező nézeten vagyok. Bár minden oktatást művészetnek tartok s igy siketnémák-oktatását is, mindamellett igazán csak a lehetőleg tiszta, jó kiejtésre való oktatást ismerem művészetnek. Mig ellenben szerintem a nyelvoktatás, bár hosszadalmasabb, kevésbé nehéz, kevésbé fáradságos.

Hiszen ha a siketnéma-oktatás, úgy mint az épérzékü gyermeknek idegen nyelvre való oktatása, csupán csak nyelvoktatásban állana, vagyis, ha a siketnémák fogyatékossága olyan természetü volna, hogy az egyes szóhangokat tisztán kiejtve csupán a nyelvet kellene tanulniok, ugy azon rendkivül fáradságos és körülményes oktatásmóddal, mely a siketnéma-oktatást jellemzi, aránytalanul szebb és biztosabb eredményeket volnánk képesek felmutatni.

A nyelvoktatás ugyanis alig kiván többet a siketnématanitótól, mint oly elméleti és gyakorlati tanitói-képességeket, milyenekkel az épérzékü gyermekek tanitójának is birnia kell, ugy hogy egy-két évi gyakorlat után kész siketnéma-tanitó válik az ügyes elemi- vagy polgári iskolai tanitóból! Mig ellenben a kiejtésre való oktatás a légző- és beszédszervezetnek, a phonetikának, a beszéd physiologiájának, az általános élet- és lélektannak stb. oly beható ösmeretét követeli meg, mire a siketnéma-tanitó-képzés (jobban mondva nem képzés) jelenlegi viszonyai között magyar siketnéma-tanitó egyáltalában nem, vagy csak éveken át kitartó szorgalommal folytatott magán tanulmány által tehet némileg szert.

És mert éppen nem, vagy csak igen nehezen tehet rá szert és mert ilyformán a legtöbb siketnéma-tanitó nem rendelkezik azon ismeretekkel, melyek segélyével tiszta és szép kiejtésre oktathatná a siketnémát, gyorsan, sietve suhan át a hangképzés

---

[1]) Az érthetőség kedvéért nevezzük most a kiejtésre oktatást, az articulations-unterricht-et »beszédre-oktatásnak«, a nyelv szellemébe való bevezetést a tárgyi és alaki nyelvoktatást »a logischer und formeller Sprachunterricht«-et pedig »nyelvoktatásnak«. *R.*

utjába eső temérdek nehézségek és akadályok felett és megnyugtatja magát avval, hogy végre is a siketnéma kiejtése soha sem lehet kifogástalanul jó, egészen tiszta. Jobb lesz tehát a drága időt a nyelvoktatásra és egyéb szükséges ismeretek elsajátittatására forditani! Ily módszer mellett azonban az átlagos eredmény nem lehet más, mint többé-kevésbé elégséges és a primitiv élet szükségleteinek megfelelő nyelvképesség és szókincs mellett . . . hátborzongató és legtöbbnyire csak a siketnéma közvetlen hozzátartozói részéről megértett és m e g t ű r t kiejtés.

Az intézet falai közül kikerült siketnéma látván, hogy épérzékü embertársai nem szivesen hallgatják őt, hogy kinos benyomást gyakorol a hallgatóra, mindinkább elfogódottabbá lesz, ha beszélnie kell. Még nehány roszul sikerült kisérlet s elkedvetlenedik és a keserüség érzete vesz rajta erőt, ha arra gondol, hogy a mit oly nehéz, oly keserves fáradsággal sajátitott el: az ő kiejtése, beszédbeli képessége olyan pénz, a mit csak az intézetben forgathatott, a hol pedig jeleivel is boldogulhatott volna, mig ellenben hasznavehetetlen tudomány az életben, a hol pedig arra igazán szüksége volna. Mindinkább meggyülöli a beszédet, mindinkább kevesebbet beszél és ennek következtében egyre felejt, mig végre nehány év mulva majdnem oda jut, a hová jutott volna, ha a franczia módszer szerint oktatták volna, t. i. irás segélyével közlekedik az épérzékü emberekkel, mig sorstársai társaságában hálaáldozatot mutat be a jelnyelvnek.

Ha tehát előbbre óhajtjuk vinni a siketnéma-oktatás módszerét, ha igazán szivünkön fekszik a siketnémák boldogitása, ugy legfőbb törekvéseink egyikét a tiszta kiejtésre való oktatás kell hogy képezze.

Igaz ugyan, hogy mig a hazai siketnéma-tanitóknak a phisiologiából, a phonetikából, a gégészet szakjába vágó részéből és a fülbajok, a fülgyógyászat ide vágó részéből csak magánszorgalom és főképen csak könyvtudomány útján van alkalmuk egyetmást elsajátitani, a tiszta kiejtést illetőleg általános és figyelemreméltóbb javulás alig remélhető, mindamellett nem szabad feladnunk a reményt, hogy a jelenlegi viszonyok között is történhetnék némi haladás e fontos részében a siketnéma-oktatás módszerének.

Igy p. o. szerintem egy előre tett lépés volna e téren már az is, ha a hallócső használatát illetőleg egységes megállapo-

dásra juthatnánk, mert jelenleg ugy áll a dolog a külföldön [1]) is, hogy mig egyesek azt állitják, hogy a közönséges hallócső segélyével a kiejtést illetőleg örvendetes eredmények érhetők el, addig mások kalandos dolognak tartják a hallócső használatát a siketnémák oktatásánál.[2])

Szükségesnek és hasznosnak tartván tisztába jönni e kérdéssel, mely sokkal fontosabb, mint sem az az első pillanatban látszik, a következő kérdésekre kell, hogy megfeleljek:

1. Mily mértékben siketek a mi növendékeink?

2. A hallócső csak a részleges hallási képességgel biró növendékek kiejtésére nézve fontos-e, avagy az egészen siketekére nézve is?

3. Elérhető-e tehát a hallócső használata által némi eredmény és ha igen: arányban áll-e ez, az arra forditott idővel és fáradsággal?

Hogy növendékeink egy tekintélyes része nem egészen siket, hogy igen sokan reagálnak erősebb zajokra, éles füttyre, harangzúgásra, trombita harsogásra, sőt erősen hangoztatott magánhangzókat és egyes szókat is meghallanak és hogy egynémelyikük részleges hallása segélyével észreveszi még némileg a beszéd összbenyomását és a hangsúlyt is, azt már a régi siketnématanitók is igen jól tudták és műveikben, bár homályosan, utaltak is arra, hogy a siketnéma hallásának fejlesztésére, gyakorlására törekednie kell a tanitónak. De hogy miért, hogyan és mily mértékben, e tekintetben tiszta képet nem nyújtottak sem a régiek, sem pedig az újabb irók. Általában felületesen foglalkoznak a dologgal és megelégszenek avval, hogy utalnak azon itt-ott tett kisérletekre, melyek a siketnéma hallásának hallócső segélyével való fejlesztésére egynémely németországi, északamerikai, olasz vagy franczia intézetben tétettek.

Igen sok külföldi intézet sem tartja szükségesnek kimutatást közölni értesitőjében a növendékek részleges hallási képességéről, ami kétségtelenül annak jele, hogy nem tulajdonitanak annak nagyobb fontosságot és hogy tényleg nem igen foglalkoz-

---

[1]) A mi a hazai siketnéma-intézeteket illeti, ugy tudom, hogy az általam mult év óta folytatott ily irányu kisérletektől s tanulmányaimtól eltekintve, senki sem használ hallócsövet.

[2]) Magától érthető, hogy e dolgozatomban én csakis a közönséges hallócsőről beszélek, távol levén tőlem holmi audiphon-svindlinek felülni.

nak a növendékek hallásának fejlesztésével és gyakorlásával. Hogy pedig a hazai intézetek egyáltalában nem foglalkoznak — tudomásom szerint — a dologgal, ezen éppen nincs mit csodálnom. Hogy is érne rá például az olyan intézet erre, a hol az időt ugy annyira fel kell használni, hogy a siketnéma gyermek már négy évi oktatás után költeményeket kell, hogy prózába átirni tudjon,[1]) holott eszébe nem jut senkinek ezt az épérzékü gyermektől 6—8 év előtt kivánni.

Pedig a mióta újabb időben orvosok, fülgyógyászok sürübben kezdenek foglalkozni a siketnémák fogyatékosságával, megbizhatóbb adatok állanak rendelkezésünkre azon kérdést illetőleg, hogy fülbajok következtében a beszédképességet elvesztett, vagy el sem sajátitott siketnéma-növendékeinknél, mily számarányban fordul elő teljes siketség és mily arányban kisebb, vagy nagyobb foku részleges hallási képesség?

Tizenhat németországi s a felső-döblingi intézet előttem fekvő értesitőjéből az tünik ki, hogy 980 növendék között 217-nél találtak részleges hallási képességet.[2])

Dr. Nagel szerint a siketnémáknak csak $^1/_4$ része (!) tekinthető valóban teljes siketnek.

Dr. Hartmann, ki 865 siketnémát vizsgált meg, 60·2%-nál teljes siketséget talált. 24·3% hallott természeti hangokat (Schall), 11·2% az erősen ejtett magánhangzókat (Vogalgehör), mig 4·3%-a a megvizsgált siketnémáknak egyes ismert jelentményü szókat hallás segélyével fel tudott fogni (Wortgehör).

Olle-Bull nem rég megvizsgálván a christianiai siketnéma-intézet növendékeit (128 növ.), azt konstatálta, hogy 20—30% hallja a magánhangzókat s egyes szókat is. Dr. Pluder a mult évben a hamburgi intézet növendékeit vizsgálván meg (82 növ.), a következő adatokkal számol be.[3]) 25 növ. teljesen siket, 22 erős hangot hall (Schallgehör), 9 magánhangzókat (Vokalgehör), 22 egyes ösmert jelentményü szókat vesz ki (Wortgehör).[4])

---

[1]) L. »A siketnémák temesvár-városi iskolája története, tekintettel a siketnémák ügyére Magyarországon.« cz. műnek 44. lapján. *R.*

[2]) Dr. Szenes Zs. fülgyógyász úrnak a váczi intézetben tett vizsgálata eredményéről még mit sem tudok. Igen kivánatos volna, hogy e lapok hasábjain is közzé tegye bizonyára igen becses adatokat szolgáltató munkálatát. *R.*

[3]) L. Zeitschrift für Gesundheitspflege 1891. 4. és 5. sz.

[4]) Ösmert jelentményü szókat, mert ha p. o. egy részleges hallással biró növendék fejét elforditja és erősen ejtem ki ezen előtte ismeretlen foga-

Huggentobler éveken át szerzett tapasztalatainak eredményeként arra a következtetésre jut, hogy a siketnémáknak csak 20%-a teljesen siket, mig 80% részleges hallási képességgel bir még s pedig ugy annyira hogy az összes siketnémák $^2/_5$ része képes szóhangokat meghallani.[1])

Ezen adatok, melyek elég megbizhatóknak látszanak lenni, ha nem is meglepők, de minden esetre megszivlelésre méltók. Mert ha tekintetbe vesszük, hogy majdnem minden kétséget kizáró módon be van bizonyitva, hogy a siketnémáknak csak a fele egészen siket, mig a 50%-uk részleges hallási képességet hoz magával, nagyon is jogos követelménynek tartom, ha siketnéma-oktatástól azt is méltán megvárhatnák szerencsétlen védenczeink, hogy a 8 évi képzési idő alatt ezen hallási képességük nem csak hogy veszendőbe ne menjen, hanem lelkiismeretesen fejlesztessék, gyakoroltassék.

E ezélból okvetetlenül szükséges volna, ha vagy az intézet igazgatója, vagy az egyes osztályok vezetői minden tanév elején és végén méréseket eszközölnének és pontosan feljegyeznék a növendékek hallásának fokát.

A siketnémák hallóképességének vizsgálatánál természetesen egészen másként kell eljárni, mint az épérzékűeknél, a kik vizsgálatánál ugyanis a zsebóra, a beszéd, különböző hallásmérők és hangvillák szolgálnak.[2])

A mi a siketnémák hallás iképesség szerinti osztályozását illeti, azt hiszem legczélszerübb következő 4 osztályba szorozni őket: 1. teljesen siketek 2. olyanok, kik természeti hangokat hallanak (Schallgehör), 3. olyanok, kik szóhangokat hallanak (Vokalgehör) és olyanok kik egyes szókat hallanak.[3])

---

lomszót »köztársaság« nem fogja tudni utánam mondani, mig ellenben ezen szókat: páva, kalap meghallja, bár gyakran elcseréli hasonló hangzásu szókkal, mint: »káva, lárma, alap, karat stb. *R.*

[1]) A mi közvetlen megfigyeléseimet illeti növendékeimnek k. b. 35%-ánál tapasztaltam éddigelé részleges hallási képességet, bár az »anyag« a melylyel rendelkezem igen csekély. *R.*

[2]) L. Dr. Purjesz Ignácz: »A gyakorlati fülgyógyászat kézikönyve.«

[3]) Itard az első siketnéma-intézeti orvos, a következő meglehetős önkényes 5 osztályt állitotta fel: 1. A beszédnek hallása 2. Szóhangok hallása 3. Természeti hangok hallása 4. Zajok, zörejek hallása 5. Teljes siketség.

Dr. Pluder azt kivánja, hogy a siketnémák vizsgálatánál, ugy mint ő steszi, csakis ösmert szókat használjanak, mert a gyakorlat azt bizonyitja, ily zókat a siketnéma megtanulhat hallani.

A mi egyébiránt ezt illeti, kitüzött thémám szempontjából bővebb fejtegetésbe nem bocsátkozhatom.

Nekem ez alkalommal csak oly adatokra volt szükségem, a melyek alapján kimutattam, hogy a siketnémáknak sokkal tekintélyesebb része bir még hallással, mintsem ezt általában hiszik és tudják. **Roboz József.**

Külföldi szemle.

— *A „Blätter für Taubstummenbildung"* VI. évfolyamának 1. száma P. Riemann-nak „A jelbeszéd, annak kifejlődése, lényege és a siketnéma-oktatáshoz való viszonya" czimü czikkét kezdi; továbbá G. Wende-nek „Uj növendékeink" czimü czikkét hozza, melyben irója a siketnéma gyermekeknek az intézetbe lépéskor való állapotát festi. Hirei közül megemlitendő dr. Zintgraff-nak a berlini néprajzi társaságban, a négerek arcz- és jelbeszédéről tartott felolvasása. Könyvszemléje dr. Gutzmann berlini orvosnak „Felolvasások a beszéd hibáiról s azok javitása" czimü művét ismerteti s melegen ajánlja. — A 2-ik szám befejezi P. Riemann-nak a jelbeszédre vonatkozó czikkét. Hirei közül megemlithetjük a kölni siketnéma-intézetnek 1892. évi statisztikai adatait, mely adatok szerint volt az intézetnek 43 fiú és 37 leánynövendéke, összesen tehát 80 növendéke. Az év végén 9 fejezte be intézeti neveltetését. A tantestület 6 tanitóból, 2 tanitónőből, 3 hitoktatóból és 2 rajztanitóból állt. Végre megemlitjük még, hogy a königsbergi siketnéma-intézet mellett oly intézet felállitása terveztetik, melyben az előrehaladott kor miatt a rendes intézetekben fel nem vétetett siketnémák nyernének oktatást. A tanitási idő 3—4 év. A növendékek száma körülbelül 60 lesz. Az oktatás csak a legszükségesebbeknek megadására szoritkozik.

Vegyesek.

— *Elitélt siketnéma.* Bécsben január hó 14-én érdekes bűnügyet tárgyalt az országos törvényszék. Vádlott Rappaport L. egy bécsi siketnéma-kör elnöke volt, ki gyengébb siketnémákból álló kört alakitott s gyengeségüket felhasználva, a kör vagyonát elzsebelte, de ezt nem elégelte meg, hanem a kör tagjaival is galádul bánt. Különféle ürügyek alatt értéktárgyaikat, sőt pénzeiket is kicsalva, megszökött. A feljelentésekre a rendőrség elrendelte köröztetését s nehány hét alatt Győrben kézre került. A tárgya-

láson minden bünét beismerte. A törvényszék Rappaportot 3 havi börtönre itélte. A végtárgyaláson 44 siketnéma volt jelen. („Siketnémák Közlönye“ 10. szám.)

— *Végrendelet jelbeszédben.* Az osztrák legfelsőbb törvényszék az utóbbi időben igen érdekes itéletet hozott egy, a siketnémák jelei útján nyilvánitott végrendelet ügyében. Bécs negyedik kerületében lakott egy siketnéma, ki végső akaratában minden rokonát mellőzve, egész tekintélyes vagyonát egy barátjára hagyta. E végrendelet azonban nem volt irásbelileg hátrahagyva, hanem az illető siketnéma három tanu jelenlétében jelek által nyilvánitotta végső akaratát. Ennek érvényessége ellen a törvényes örökösök kifogásokat emeltek, mire végrendeletileg megjelölt személyek e „szóbeli“ végrendelet érvényessége elismerésének ügyében panaszt nyújtottak be, melyben el volt mondva, hogy az elhunyt, bár nem részesült iskolai nevelésben, ennek daczára mindig képes volt környezetével jelek által érintkezni, sőt gyóntató atyja is rendesen megértette az „ujjbeszéd“ utján tartott gyónás teljes tartalmát. Miután ez törvényileg elrendelt tudakozódások folytán tökéletesen be is lett bizonyitva, az osztrák legfelsőbb törvényszék érvényesnek nyilvánitotta a „szóbeli“ végrendeletet. („Siketnémák Közlönye“ 10. szám.)

— *A képviselőház közoktatásügyi bizottságának január 19-én* tartott ülésében a miniszteri jelentésnek a siketnéma-intézetekre vonatkozó része került tárgyalás alá. Az „Egyetértés“ január 20. számából közöljük a tárgyalás lefolyását: Papp Géza referált ezután az emberbaráti intézményekről. Elismerését fejezi ki a miniszternek az e téren elért eredményért, hangsúlyozza a helyes irányt, melyet követnek a siketnémák kiképzésénél, különösen, hogy egy uj foglalkozási ágra, a kertészettel foglalkozók kiképzésére is gond fordittatik. Felvilágositást kér arra vonatkozólag: hány éves korban történik egyesek felvétele s hogy hány év a kiképeztetési idő? Szalay Imre miniszteri tanácsos megjegyzi, hogy 8—10 éves korukig vétetnek föl a siketnémák a váczi intézetbe, még pedig azért, mert a számot korlátolni kellett. A kimaradtak számára azonban rendkivüli tanfolyamot szervezett a miniszter, kik után a szülők fizetnek csekély dijat magánházaknál, a tandijat azonban elengedik. A jobb növendékek 8 évig maradnak a tanfolyamon. A rendes oktatás 6 évig tart, a 7-ik és 8-ik évben az intézeti mühelyekbe küldetnek. Bánó J. föl-

tünő soknak találja a siketnémák számát s kérdi, mily föltételek alatt vétetnek föl? Gróf Csáky Albin miniszter elismeri, hogy többet kellene tenni, de hangsúlyozza, hogy az utóbbi években nem kevés történt e téren; ugyanis kormány- és magánsegélylyel több intézet keletkezett, mint például a kolozsvári, kaposvári stb. Azonban ezek sem elégségesek, szükséges tehát az intézetek számát fokozni. Különös föltétel nem kell a fölvételhez.

— *Felolvasás a siketnémákról.* Dr Purjesz J. fülorvos tartotta ezt legközelebb s különösen a siketnémaság gyakoriságára terjeszkedett ki s felemlitette, hogy Schweiczban minden 10000 ember között 14 a siketnéma. (Némely cantonban 20 is. Szerk.) Utána legtöbb a siketnéma hazánkban, a hol 10000 ember között 12 a siketnéma. Végül azt a nézetét tolmácsolta, hogy a siketnémák számára több intézetet kell állitani a mostaninál s hogy e részben az államnak is, de a társadalomnak is vannak kötelességei.

— Megjelent a „*Szőlőszeti és Borászati Lap*“ folyó évi első száma, mely számmal e jeles szaklap már a 14-ik évfolyamba lépett. Tizennégy évvel azelőtt, midőn e lap megindult, még egészen más viszonyok közt volt hazánk szőlőszete, mint ma; de ezen idő alatt folyton előre haladva szakszerü közleményei által utmutatást nyújt hazánk szőlősgazdáinak a rekonstrukczió nagy munkájának helyes utra való terelésére. A „Szőlőszeti és Borászati Lap“ önzetlenül s tisztán előfizetőinek érdekeit szolgálja, mert független szaklap minden subvenczió nélkül, mely csakis nagy olvasóköre által érhette meg a tizennegyedik évfolyamot. Gazdatársainknak különös figyelmébe ajánljuk e lapot, melynek előfizetési ára egész évre 4 frt. Megjelen Kassán havonként háromszor. Mutatványszámokát szivesen küldenek.

— *A siketnémák tárgyi és alaki nyelvoktatása* czimü mű folytatása — első része „Előkészitő nyelvoktatás“ czimmel a mult évben már megjelent — annyira elkészült, hogy a társ szerzők legközelebb benyújthatják felülbirálás és elfogadás végett a Ministeriumnak. Ez a rész: „II. fok. Gyüjtő nyelvoktatás“ czimet viseli és az intézetek 2-ik, 3-ik és 4-ik osztályainak számára készült. Égető szükséget fog pótolni e mű, mely feltevésünk szerint azt a rendszertelenséget, a mit a jelenben az intézetek működésében tapasztalhatni, meg fogja szüntetni, a mire egyébként az is feljogosit, hogy az első részt a hazai intézetek zöme már is használja.

Nyomatott Váczon, Mayer Sándor könyvnyomdájában.